

de Nederlandsch-Israëlitische en Portugeesch-Israëlitische godgeleerden van den eersten en tweeden rang en godsdienstonderwijzers van den hoogsten en middelsten rang;

h. voor de gymnastiek, het bezit eener acte van bekwaamheid tot het geven van middelbaar onderwijs in dat vak.

Tot het geven van het onderwijs hierboven vermeld onder a, b, e, f zijn ook benoembaar zij, die voldaan hebben:

voor a, aan het examen vermeld in art. 103;
„ b, „ „ „ „ „ 107;
„ e, „ „ „ „ „ 94;
„ f, „ „ „ „ „ 103 of 107.

Voor de rectoren en conrectoren, met uitzondering der conrectoren van progymnasia, wordt de graad van doctor gevorderd.

Toelichting.

De wijzigingen in dit artikel aangebragt volgen uit de wijziging van art. 5.

De alinea in het wets-ontwerp volgende op de voorlaatste alinea volgens dit voorstel is weggelaten op grond dat het niet alleen billijk maar ook wenschelijk toeschijnt dat het bedoelde onderwijs alleen gegeven worde door personen, die, zelve aan eene universiteit gestudeerd hebbende, de eischen der voorbereiding kennen.

Art. 94.

Het eerste examen, voor de vier doctoraten hetzelfde, betreft:

- de hoogere stekunde en de differentiaal-rekening, de analytische en de beschrijvende meetkunde;
- de beginselen der sterrekunde;
- de natuurkunde;
- de scheikunde;
- de aard-, delfstof-, plant- en dierkunde.

Toelichting.

Er bestaat geen voldoende reden om het eerste examen voor het vierde doctoraat anders in te rigten dan voor de drie eerstgemelde doctoraten van art. 93. Dan kan art. 98 wegvallen.

De bolvormige driehoeksmeting behoort, van wege hare aard en van hare veelzijdige toepassing in de hoogere wiskunde, tot de elementaire wiskunde.

Art. 95.

Het tweede examen voor het doctoraat in de wis-, natuur- en sterrekunde betreft:

- de integraal-rekening en andere vakken van hoogere wiskunde;
- de mechanica;
- de voortgezette studie der sterrekunde;
- de voortgezette studie der natuurkunde;
- de meteorologie.

Toelichting.

a. De integraal-rekening slechts hier te vermelden, schijnt eene vergissing te zijn;

b. De mechanica is zuiver theoretisch en vindt hare toepassing in de natuurkunde en in de sterrekunde.

De werktuigkunde en de mechanische technologie kun-

nen niet beschouwd worden als toepassingen der zuiver theoretische mechanica. Daarom kan men hier volstaan met het woord mechanica alleen te gebruiken.

Art. 98

kan wegvallen. (Zie de toelichting op de wijzigingen in art. 94.)

TEDING VAN BERKHOUT

[18 6.]

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET. *Nadere nota van wijzigingen.*

In het belang der discussie heeft de ondergeteekende de door de heeren JONCKBLOET c. s. voorgedragen amendementen op de artt. 7, 9 en 10 overgenomen, behoudens onderstaande wijzigingen in de redactie, welke geen bijzondere toelichting schijnen te behoeven.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,
HEEMSKERK.

Gewijzigde artikelen.

Art. 7.

Het onderwijs aan de gymnasia wordt gegeven in eenen zevenjarigen cursus, in overeenstemming met een leerplan, door Ons bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur vastgesteld, regelende den omvang van het onderwijs, in art. 5 genoemd, en de wijze, waarop het over de verschillende jaren van den cursus moet worden verdeeld.

Dit leerplan wordt zóó ingerigt, dat het na het vijfde jaar splitsing toelaat, tusschen de leerlingen die gedurende de twee laatste jaren van den cursus voortgezet onderwijs hoofdzakelijk in de letterkundige en die dit hoofdzakelijk in de wis- en natuurkundige vakken verlangen te genieten.

Het staat aan de besturen van gemeenten, waar de bevolking minder dan twintig duizend zielen bedraagt, vrij den zevenjarigen cursus met drie jaren te verminderen. In dat geval moet het onderwijs in het eerste studiejaar van den verkorten cursus overeenstemmen met dat in het eerste studiejaar van den zevenjarigen cursus, en zoo elk volgend jaar. De gymnasia met aldus verkorten cursus dragen den naam van progymnasia.

Art 9.

Om als leerling aan een gymnasium te worden toegelaten, wordt het afleggen van een examen gevorderd.

Dit examen afgenomen door een of meer leeraren onder toezigt van curatoren, betreft voor de toelating tot het eerste studiejaar: het lezen, schrijven, rekenen, de beginselen der Nederlandsche taal, der aardrijkskunde en der geschiedenis.

Voor de toelating tot een hooger studiejaar betreft het examen hetgeen in het voorgaande studiejaar is onderwezen aan het gymnasium, tot hetwelk de toelating wordt verlangd.

Geen leerling van een gymnasium wordt tot een hooger studiejaar bevorderd dan ten gevolge van een bij het einde van het studiejaar door leeraren onder toezigt van curatoren te houden overgangsexamen, waaruit blijkt dat hij voldoende kundigheden bezit om het onderwijs in dat studiejaar te kunnen bijwonen.

Bij verschil van gevoelen tusschen leeraren en curatoren omtrent den uitslag van een examen beslist het collegie van curatoren.

Art. 10.

Aan de leerlingen der gymnasia met zevenjarigen cursus, die het onderwijs tot aan het einde hebben bijgewoond, wordt eenmaal 's jaars gelegenheid gegeven, om, ten gevolge van een mondeling en schriftelijk examen, een getuigschrift te verkrijgen, dat zij bekwaam zijn tot

Regeling van het hooger onderwijs.

de studie aan eene universiteit over te gaan in de faculteit in het getuigschrift vermeld.

Deze examens, voor zooverre zij mondeling zijn, in het openbaar te houden, worden afgenomen door de leeraren van het gymnasium, ten overstaan van een of meer gecommitteerden, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken aan te wijzen. Bij verschil van gevoelen tusschen de leeraren en den of de gecommitteerden omtrent het verleen van het getuigschrift, beslissen laatstgenoemde.

Het programma van deze examens wordt door Ons vastgesteld.

[18]

VOORGESTELDE AMENDEMENTEN.

[7.]

Voor 't geval het door de Commissie van Rapporteurs voorgestelde tweede amendement op art. 5 wordt aangenomen, stelt de ondergeteekende als sub-amendement voor, achter: *p.* het teekenen, te laten volgen:

- q.* de redeneerkunde;
- r.* de uiterlijke welsprekendheid.

Toelichting.

Beide deze vakken zijn geheel propaedeutisch. De redeneerkunde is voor alle vakken noodig en kan dan voor het eerste examen in de regten worden weggelaten. De Commissie van Rapporteurs heeft de uiterlijke welsprekendheid niet opgenomen onder de aan de universiteiten te onderwijzen vakken.

Voor 't geval de door de Commissie van Rapporteurs voorgestelde nieuwe artt. 34 en 34a mogten worden aangenomen, stelt de ondergeteekende als sub-amendement daarop voor:

In art. 34a achteraan volge:

„Aan de universiteit, door Ons aan te wijzen, moet onderwijs gegeven worden in de wetenschap van het notariaat.”

Toelichting.

In de ontwerpen was het onderwijs in de wetenschap van het notariaat teregt opgenomen.

De geachte voorstellers hebben dit weggelaten. De wensch om de eischen voor het examen van candidaat-notaris veel hooger te stellen, regtvaardigt eene poging om het wetenschappelijk onderwijs voor het notariaat in de wet te behouden.

In allen gevalle is het notariaat eene wetenschap. Het worde ook wetenschappelijk behandeld!

In geval hoofdstuk IV van titel II, omvattende de artt. 74 tot en met 123 van het ontwerp door de Commissie van Rapporteurs voorgesteld, niet wordt aangenomen, stelt de ondergeteekende voor art. 74 te lezen als volgt:

„In iedere faculteit wordt het doctoraat verkregen door het achtereenvolgens afleggen van examina en het opstellen en in het openbaar verdedigen van eenige stellingen; bovendien staat het schrijven en verdedigen van een proefschrift vrij.”

Toelichting.

De *verplichting* om eene dissertatie te leveren, heeft in vele gevallen verkeerde, om niet te zeggen, dwaze gevolgen gehad: noch voor de hoogleeraren, noch voor de wetenschap, noch voor de zaak zelve heeft die verplichting

iets nuttigs opgeleverd; van daar dat het afschaffingsbesluit met toejuiching werd begroet; dat afschaffingsbesluit heeft gunstig gewerkt.

In België, zoo als in de Nota is opgemerkt, bestaat de verplichting ook niet.

Voor hetzelfde geval, waarin het vorig amendement werd voorgesteld, stelt de ondergeteekende voor art. 77 te lezen als volgt:

„Het eerste examen, voor beide doctoraten, hetzelfde betreft:

„*a.* de geschiedenis en beginselen van het Romeinsche regt naar de instituten;

„*b.* de geschiedenis en beginselen van het bij ons geldend burgerlijk en handelsregt;

„*c.* de encyclopaedie des regts;

„*d.* de staathuishoudkunde.

Toelichting.

Voor toelichting omtrent de orde van studie van het hedendaagsche regt in dezen, vooral ook in verband met het Romeinsche regt, verwijst de ondergeteekende naar zijne nota bij verslag, stuk n°. 4, 1874—1875 gevoegd geweest, welke nota aanleiding gaf tot het behandelen van het punt in de *Juridische Spectator* n°. 17, 1 Junij 1875, n°. 22, 15 Augustus 1875 en n°. 35, 1 Maart 1876, alsmede in *Weekbladen van het Regt* n°. 3865, 15 Julij 1875, n°. 3942, 15 Februarij 1876, n°. 3948, 2 Maart 1876.

Hoe daarover gedacht wordt, het bepalen van drie collegien over het Romeinsch regt staat in geene verhouding tot de collegien over het hedendaagsche regt, vooral daar algemeen erkend wordt, dat het niet *multa* maar *multum* moet zijn en dat de onderwerpen zooveel mogelijk moeten worden ingekort, zoo als ook mr. A. A. DE PINTO in zijn stuk in *Themis* 1876 en mr. J. A. FRUIN, in de *Utrechtsche courant* n°. 47 zoo te regt aantoonen.

Zonder schade kan in ieder geval vervallen een opzettelijk collegie over de *Historia Juris Romani*.

Zelf van het hedendaagsche regt wordt geene afzonderlijke geschiedenis gegeven. Wat heeft de gewone student er aan, wat doet het tot zijne vorming als regtsgeleerde, dat hij moet aanhooren al de gissingen en stellingen over het ontstaan en de lezingen der XII tafelen, al de phases en nuanceringen der twisten over het regt en de wetten tusschen Senaat en volk, het ontstaan van het *jus praetorium* tot verbetering en aanvulling van het regt, van het *edictum perpetuum*, de namen van zoo vele consuls en afzonderlijke wetten en hetgeen er dan meer volgt?

Men voege die bij de beginselen van het Romeinsche regt naar de Instituten zoo als ook in België is gedaan.

Het onnoodige blijft dan van zelve meer en meer weg. Behalve dat in België nog zijn »matières à certificats» (testimonium-collegies) is dan het eerste examen bijna gelijk als in België ingerigt. Vergelijk art. 15, wet 1 Mei 1857. *Recueil* 1857, bladz. 163.

Het collegie over de Encyclopaedie is daar ook en is zeer nuttig zoo niet onmisbaar: waar hoort anders de gewone student iets van Mozaïsch, van Canoniek, van Germaansch regt?

Het collegie over de redeneerkunde in het ontwerp kan en moet vervallen.

Ze behoort bij het gymnasium.

Ze is geheel propaedeutisch en blijve dat!

Mijne opmerking in de nota dat het houden van examina in de redeneerkunde ook moeilijk schijnt te kunnen worden gevorderd van professoren in de regten, is niet wederlegd.

Voor hen die zich tot het doctoraat in de staatswetenschappen bekwamen zijn de vier aangegevene vakken onmisbaar.

Den Haag, 6 Maart 1876.

OLDENHUIS GRATAMA.